

درگذشت یک فرهنگ‌نویس پرکار

حسن انوری (عضو پیوسته فرهنگستان زبان و ادب فارسی و سرپرست فرهنگ بزرگ سخن)

سحرگاه بیست‌وششم اردیبهشت ۱۳۹۱ به‌ناگاه، بدون هیچ عارضه قلبی، قلب دکتر حسن احمدی گیوی از حرکت بازایستاد. وی در سال ۱۳۰۶ در روستای گیوی خلخال به دنیا آمد. دوران ابتدائی را در زادگاه خود گذراند و به‌عنوان آموزگار در وزارت آموزش و پرورش استخدام شد. پس از چند سال به تبریز انتقال یافت. دوران دبیرستان را به‌طور متفرقه گذراند و در سال ۱۳۳۶ وارد دانشکده ادبیات تبریز شد و رساله خود را با استاد فقید دکتر عبدالرسول خیامپور گذراند. سپس به تهران انتقال یافت و در سال ۱۳۴۰ در دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی پذیرفته شد و در سال ۱۳۴۶ از پایان‌نامه خود با عنوان «اقسام فعل به اعتبار زمان»، به راهنمایی دکتر محمد مقدم، دفاع کرد و از آن پس پیوسته در تکمیل آن کوشید تا اینکه در سال ۱۳۸۰ آن را در دو جلد و در ۱۹۶۴ صفحه به‌وسیله نشر قطره به چاپ رساند.

احمدی در این اثر از ۱۶۷۵ کتاب و رساله استفاده کرده‌است. بخش اول تعریف‌ها است، بخش دوم بن و شناسه، بخش سوم عناصر و وابسته‌های دیگر فعل، از جمله بخش‌های دیگر؛ مصدر، اقسام فعل به اعتبار زمان، فعل وصفی، اقسام فعل به اعتبار

مفعول، اقسام فعل به اعتبار ساختار، اقسام فعل به اعتبار نقش، و سرانجام فعل و گفتنی‌های ناگفته است.

دکتر احمدی قریب پنجاه سال در مؤسسه لغت‌نامه دهخدا کار کرد و نزدیک به ۲۴ جزوه از جزوات ۲۲۲گانه لغت‌نامه دهخدا و چند جزوه از جزوات لغت‌نامه فارسی را تألیف کرد. از این رو، می‌توان مدعی شد که یک‌دهم لغت‌نامه بزرگ دهخدا از زیر دست دکتر احمدی گیوی بیرون آمده‌است. دکتر احمدی سالیانی در مدرسه عالی بازرگانی تدریس کرد. نیز سالیانی در دانشکده فنی دانشگاه تهران به تدریس اشتغال داشت.

من در دانشکده ادبیات تبریز با وی آشنا شدم. چون در تبریز هر دو شاگرد دکتر خیامپور، استاد برجسته دستور زبان فارسی، و در تهران شاگرد دکتر پرویز ناتل خانلری، استاد نوآور دستور زبان، بودیم به فکر افتادیم با تلفیق آرای آن دو استاد، چند دوره دستور زبان فارسی بنویسیم. نخستین دستورهایی که نوشتیم برای سال‌های اول تا سوم راهنمایی در نظام جدید آموزش، در سال‌های ۱۳۴۵ به بعد، بود. بعد از آن، چند دوره دستور برای رشته ادبی دبیرستان‌ها نوشتیم. دستور زبان فارسی (دوجلدی) که در دهه شصت برای عموم به‌ویژه برای دانشگاه‌ها نوشتیم، موفقیت کم‌سابقه پیدا کرد و اکنون به چاپ سی‌وچهارم رسیده‌است. دکتر احمدی، در کنار تألیف لغت‌نامه دهخدا، کارهای متفرقه بسیار دارد؛ به‌طوری‌که مجموع تألیفات وی به حدود پنجاه فقره می‌رسد. یکی از آن‌ها دستور تطبیقی زبان ترکی و فارسی و دستور زبان ترکی آذربایجانی است که آن را بنا به شَمّ زبانی خود و بدون داشتن سابقه و الگو نوشته و در حکم تصنیف است. در تألیف فرهنگ بزرگ سخن نیز با من همکاری داشت و نسخه حروف‌نگاری‌شده آن را از اول تا آخر یک بار خواند و نکته‌های ارزنده‌ای یادآور شد.

دکتر احمدی شغل اصلی خود را معلمی می‌دانست. و چنان‌که در خاطراتش نوشته‌است، ۷۳ سال، از مکتب‌خانه و کلاس اول دبستان تا کلاس‌های دکتری، تدریس کرده‌است. به دانشجویانش عشق می‌ورزید و رابطه‌اش با آنان بسیار دوستانه بود و پس از خاتمه تحصیل آنان، باز روابطش را با آنان حفظ می‌کرد و چون آدم معاشر و زودجوشی بود، صدها دوست صمیمی داشت، و نیز چون، علاوه بر دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی، دوره دوساله فوق‌لیسانس تعلیم و تربیت را گذرانده‌بود، نکات تربیتی را

در کلاس‌های خود به‌نحو احسن رعایت می‌کرد و به‌تمام‌معنی «معلم» بود. در آغاز جوانی جزو طرفداران جبهه ملی بود و چنان‌که خود نوشته‌است، پس از ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ به دهی دوردست تبعید می‌شود. در دوران پیش از انقلاب، از دانشجویان مبارز، که علیه رژیم شاه فعالیت می‌کردند، طرفداری می‌کرد و در کلاس‌ها نیز از انتقاد اوضاع سیاسی خودداری نمی‌کرد. سخت محبوب دانشجویان بود تا آنجا که ساواک ممنوع‌التدریس‌اش کرد. در نخستین روزهای پیروزی انقلاب، چنان‌که گفتیم، به‌اتفاق آرا به سرپرستی مدرسه عالی بازرگانی انتخاب شد، اما پس از چند ماه، از این سمت استعفا کرد و به همان تدریس قناعت نمود.

